

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Jouhki, Jukka; Tenhunen, Sirpa; Salmi, Jelena

Title: Etnografia antropologiassa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Outi Fingerroos, Konsta Kajander, Tiina-Riitta Lappi ja SKS

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Jouhki, J., Tenhunen, S., & Salmi, J. (2022). Etnografia antropologiassa. In O. Fingerroos, K. Kajander, & T.-R. Lappi (Eds.), *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät* (pp. 119-138). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas, 274. <https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/tl.274/>

Etnografia antropologiassa

Jukka Jouhki

📧 <https://orcid.org/0000-0003-1388-1225>

Sirpa Tenhunen

📧 <https://orcid.org/0000-0002-8661-8762>

Jelena Salmi

📧 <https://orcid.org/0000-0002-5964-7146>

Tässä luvussa käsitellään etnografisen menetelmän peruspiirteitä sellaisena kuin ne näyttäytyvät antropologisessa tutkimusperinteessä. Lisäksi tarkastellaan etnografisen menetelmän suhdetta teoriaan. Teksti havainnollistaa, miten etnografinen menetelmä on enemmän kuin jonkin ilmiön yksityiskohtainen kuvaus, koska sen soveltaminen riippuu usein tutkijan valitsemasta teoreettisesta viitekehystä. Toisaalta alustava etnografinen kenttätyö voi ohjata tietyn teoreettisen näkökulman valintaan, mikä puolestaan voi edelleen ohjata kenttätyön painotuksia. Luvussa korostetaan teoreettisen viitekulman merkitystä osana etnografista kenttätyötä ja aineiston analyysia. Luvussa kuvataan myös, millaisia muutoksia etnografisen menetelmän soveltamisessa on tapahtunut käsittelemällä lyhyesti varhaisia etnografioita ja vertaamalla niitä nykyaikantropologien tapaan soveltaa etnografista metodia.

Antropologisen kenttätyön tausta

Amerikkalaisen antropologin Clyde Kluckhohnin (1905–1960) kerrotaan kutsuneen antropologista kenttätyötä holistiseksi ja kontrolloiduksi impressionismiksi (Firth 1951, 484), mikä arkikielelle käännettynä tarkoittaa kokonaisvaltaista mutta järjestelmällistä vaikutelmaa tutkittavasta kulttuurista. Voidaan sanoa, että antropologisen kenttätyön idea on ollut olemassa siitä lähtien, kun ihmiset ovat matkustaneet vieraille maille, tehneet havaintoja eksoottisten kansojen erilaisista tavoista ja vertailleet niitä omiinsa. Kansojen kuvauksia – etnografioita – tehtiin jo ennen kuin antropologinen kenttätyö va-

kiintui organisoiduksi ja empiiriseksi kulttuurien tutkimuksen metodiksi, jonka ytimessä on tutkijan itsensä keräämä aineisto kulttuureista. Löytöretkeilijät, lähetyssaarnaajat, kauppiaat, lähettiläät ja muut työkseen matkustaneet kirjoittajat tuottivat runsaasti tekstejä ja tarinoita, joita antropologit puolestaan käyttivät teorioidensa kehittelyyn. Esimerkiksi kuuluisa englantilainen antropologi Edward B. Tylor sai ”primitiivistä” kulttuuria käsittelevän teoksensa (1871) aineiston hyvin sekalaisista toisen käden lähteistä, jopa Afrikkaa kiertäneeltä viski-kauppiaalta (Metcalf 2018, 17–18).

Vaikka antropologit olivat jo jonkin verran itse tehneet kenttätöitä tutkimiansa kulttuurien parissa, alkoi 1800–1900-lukujen vaihteessa olla yhä enemmän tieteellistä tarvetta saada luotettavaa ja systemaattisempaa empiiristä tietoa erilaisista kulttuureista, mihin osataan vaikuttivat myös siirtomaavaltojen tarpeet. Saksalaissyntyinen Franz Boas (1858–1942) väitteli aikoinaan fysiikasta ja tutki maantiedettä, minkä vuoksi hän osallistui tutkimusmatkalle Pohjois-Kanadaan. Siellä hän kiinnostui inuiittien kielestä ja kulttuurista, mikä johti etnografiseen kenttätööhön Yhdysvaltain luoteisrannikon alkuperäiskansojen parissa. Vuonna 1899 Boasista tuli Columbian yliopiston antropologian professori ja tunnettu tieteellisen rasismien vastustaja. (Chakraborty 2018; Hegeman 1998.) Viime vuosisadalla antropologinen kulttuurien tutkimus jakaantui karkeasti amerikkalaisvaikutteiseen kulttuuriantropologiaan ja brittiläisvaikutteiseen soosiaaliantropologiaan. Franz Boasia kutsutaan usein ”amerikkalaisen antropologian isäksi”, kun taas Isossa-Britanniassa vaikuttanutta Bronislaw Malinowskia (1884–1942) kutsutaan usein nykyaikaisen etnografisen kenttätöön uranuurtajaksi. Hänen myötäan antropologisessa kenttätöössä alettiin arvostaa erityisesti kolmea peruselementtiä: pitkäaikaista oleskelua tutkittavien ihmisten parissa (Malinowski itse vietti melkein kaksi vuotta Trobriandsaarilla nykyisessä Papua-Uudessa-Guineassa), paikallisen kielen osaamista ja osallistuvaa havainnointia. Malinowskin jälkeisellä aikakaudella antropologiaan tuli ihanteeksi se, että tutkija ottaa osaa tutkittavien ihmisten arkeen ja oppii siten, mitä on olla kulttuurin jäsen. (O’Reilly 2009; Shah 2017.)

Havainnoinnin ohella kenttätööhön kuuluu usein ”informanttien” haastattelut, mutta tietoa antropologit saavat myös yksinkertaisesti kyselemällä: ”Miksi teette noin?” ”Mitä tuo tarkoittaa?” ”Mikä tämän

merkitys on?” ”Miksi sanoit niin?” Joskus kenttätöyläisen kysymykset voivat tuntua paikallisista ihmisistä naiiveilta tai turhauttavilta – tai pelkästään omituisilta. Vaikka antropologinen kenttätö on perinteisesti tapahtunut kaukana tutkijan kulttuuripiiristä, ympäristössä, joka ei ole hänen mukavuusalueitaan tiedollisesti, taidollisesti tai sosiaalisestikaan, ajatellaan tutkijan vierauden olevan positiivinen asia. Kulttuurin ulkopuolelta tuleva ihminen saattaa usein nähdä asioita, joita kulttuurin sisällä pidetään liian ”luonnollisina” tai itsestään selvinä. Tarvittiin esimerkiksi yhdysvaltalainen antropologi huomaamaan, että suomalaisilla on erityinen, kursaileva, kahvipöytä-kulttuuri (Roberts 1989).

Antropologian alkuaikoina tutkimuskohteena olivat useimmiten mahdollisimman kaukana ”länsimaisesta” kulttuurista olevat maantieteellisesti rajatut yhteisöt. Niistä tuotettiin kokonaisvaltaisia etnografioita eli kuvauksia kansoista, heimoista, etnisistä ryhmistä tai kylistä. Tällaisen klassisen antropologisen kenttätöön tärkeimmät aineistonkeruumenetelmät ovat olleet haastattelu ja havainnointi, mutta tutkijan painotuksista, hänen teoreettisen näkemyksensä vahvuudesta ja ylipäättään monenlaisista henkilökohtaisista mielenkiintoa ja havaintoja ohjaavista tekijöistä on riippunut, millaisiin johtopäätöksiin hän on tullut tutkittavasta kulttuurista. Antropologian historiasa onkin useita väittelyitä, joissa kaksi tutkijaa on tullut lähes vastakkaisiin näkemyksiin samasta yhteisöstä. Esimerkiksi Robert Redfield (1930) ja Oscar Lewis (1951) tutkivat kumpikin samaa Tepoztlánin kylää Meksikossa, mutta siinä missä Redfield päätteli kyläläisten elävän agraarisen harmonisessa kulttuurissa, Lewis havaitsi lähinnä kurjuutta ja näköalattomuutta. Nämä merkittävät erot tutkimustuloksissa synnyttivät tutkijoiden välille debatin, jota on sittemmin analysoitu paljon. Redfieldin ja Lewisin näkemyserot johtuivat jossain määrin eri järjestelmällisyyden tasoista kenttätöössä, mutta myös teoreettisista eroista, jotka vaikuttivat tutkijoiden näkemyksiin. Tutkijat myös painottivat eri menetelmiä – Redfield haastatteluja ja Lewis osallistuvaa havainnointia. (Esim. Coy 1971; Critchfield 1978; Moberg 2013, 24–26.)

Haastatteluissa ihmiset saattavat pyrkiä antamaan mahdollisimman hyvän kuvan omasta yhteisöstään tai he voivat myös ylikorostaa negatiivisia puolia, joten tutkijan on varottava tekemästä vahvoja

johtopäätöksiä pelkän haastatteluaineiston perusteella. Redfieldin ja Lewisin välisestä debatista opittiin, että jos tutkija analysoi ihmisten kertomia näkemyksiä kulttuuristaan, kannattaa varmuuden vuoksi myös havainnoida kulttuuria eli niin sanotusti trianguloida (esim. Flick 2007, 76–90) aineistoa. Usein puhuttu ja tehty voivat mielenkiintoisella tavalla erota toisistaan, mikä herättää tutkijassa lisätutkimuskysymyksiä: ”He puhuvat näin, mutta toimivat noin. Mistä se kertoo?” Toinen debatista opittu asia on se, että tutkijoiden on syytä tehdä metodologinen prosessinsa mahdollisimman läpinäkyväksi: Kuinka tutkimus on toteutettu, millaisia valintoja aineiston hankinnan suhteen on tehty, mitä jäi tutkimatta, mihin teorioihin – jos mihinkään – kenttätöyssä nojataan? Nykyään tällainen refleksiivisyys on etnologiassa ja antropologiassa olennainen osa tutkimusta.

Antropologisen kenttätöön evoluutio ja nykykäytäntö

Eri teoreettiset keskustelut ovat muokanneet etnografista menetelmää ja paljastaneet siitä uusia ulottuvuuksia muun muassa seuraavien tavoin:

- Teorialähtöisyys erottaa nykykenttätöön klassisesta kenttätöystä.
- Nykykenttätöyssä pienyhteisöt nähdään osana suurempaa kokonaisuutta.
- Etnografia on antropologiassa vuorovaikutusta.
- Levitessään antropologiasta muille tieteenaloille etnografinen metodi on saanut uusia muotoja.
- Itsereflektio on osa antropologisen tutkimuksen tekemistä ja kirjoittamista.

1900-luvun alkupuolella kehitetty etnografinen menetelmä on pitänyt hyvin pintansa: antropologian tapa korostaa etnografista menetelmää tärkeimpänä tiedon tuottamisen muotona erottaa yhä antropologian muista humanistisista tieteistä ja yhteiskuntatieteistä. Kun nykyantropologi tekee etnografista tutkimusta, hän tarkastelee ihmisten toimintaa luonnollisissa konteksteissa tutkijan luomien kokeellisten tilanteiden sijaan. Aineisto voi kattaa tekstiaineistoja, mutta pääasialliset aineistolähteet ovat osallistuva havainnointi, arkielämän keskustelut

sekä löyhästi strukturoidut, vapaamuotoiset haastattelut. Kohteena ovat muutamat tapaukset ja pienryhmät. Etnografisen aineiston analyysissä tarkastellaan merkitysten, tehtävien, toiminnan seurausten ja institutionaalisten käytäntöjen merkityksiä paikallisissa ja laajemmissa konteksteissa (Hammersley & Atkinson 2007). Chicagon yliopiston sosiologit alkoivat kehittää etnografian kaltaisia metodeja jo 1920-luvulla.¹ Nykyään lähes kaikilla ihmistieteellisillä tieteenaloilla sovelletaan etnografisia menetelmiä. Eri tieteenalat ovat kehittäneet omia tapojaan käyttää etnografista menetelmää, eikä yhtä oikeaa tapaa määritellä saati soveltaa etnografista menetelmää ole olemassa.

Nykyantropologiassa etnografista menetelmää käytetään uusin tavoin. 1980-luvulla alkunsa saanut refleksiivinen käänne mullisti tutkijoiden tapaa tehdä etnografista tutkimusta. Antropologit James Clifford ja George Marcus (1986, 7) kiteyttivät aikansa antropologista keskustelua peräänkuuluttamalla refleksiivisyyttä etnografioiden kirjoittamiseen: ”Kirjoittajat eivät pysty kontrolloimaan sitä, miten heidän tekstinsä liittyvät valtaan ja historiaan. Etnografiset totuudet ovat siksi olennaisesti osittaisia, sitoutuneita ja vaillinaisia – . Kun osittaisuuden ymmärrys hyväksytään ja rakennetaan osaksi etnografian taidetta, se voi toimia hienovaraisen representaation lähteenä.”²

Analysoimalla etnografisten tekstien lajityyppisiä Clifford ja Marcus osoittivat, että etnografiset tekstit eivät kuvaa todellisuutta läpinäkyvästi. Klassikkoantropologit, kuten Evans-Pritchard ja Malinowski, eivät esimerkiksi juurikaan pohtineet kuvauksissa käyttämiään käsitteitä. Tällainen kirjoitustapa tuotti kuvan vieraista kulttuureista muuttumattomina yhdenmukaisten traditioiden holistisina rakennelmina. Vieraiden kulttuurien tavat ja tapahtumat kuvattiin ikään kuin alati toistuvina historiattomina traditioina. Esimerkiksi Malinowski (1922, 91) kuvasi Tyynenmeren Trobriandsaarten asukkaiden käsityksiä sosiaalisten odotusten pysyvyydestä:

1 Chicagon etnografista koulukuntaa edustavat muun muassa seuraavat teokset: *The Hobo* (Anderson 1923), *The Gang* (Thrasher 1927) ja *The Ghetto* (Wirth 1928), jotka perustuivat eri puolilla Chicagoo tehtyyn kenttätöyöhön. Andersonin teos on rikas kuvaus kulkurielämää viettäivistä työmiehistä. Thrasher tarkasteli, miten jengit tarjosivat nuorille miehille itsenäisyyttä ja kulttuuristen rajojen ylittämistä. Wirth luonnehti juutalaisen naapuruston sosiaalista rakennetta ja emotionaalisia ulottuvuuksia.

2 Käännös ST.

Kaikki tietävät, mitä heiltä odotetaan ja toimivat odotusten mukaan olipa kyse sitten etuoikeuden hankkimisesta, tehtävän suorittamisesta tai alistumisesta status quohon. Ihmiset tietävät, että näin on aina ollut ja näin sen on pysyttävä. Päällikön auktoriteetti, hänen etuoikeutensa ja tapansa antaa lahjoja ja saada niitä ovat se mekanismi, jonka kautta perinteiden voima toimii.³

Evans-Pritchard (1940, 151) puolestaan esitti Somalian alueella elävien Nuer-heimolaisten konfliktit jatkuvuutena eikä muutoksen lähteenä: ”Nuer-heimolainen taistelee heti, jos häntä on loukattu ja on herkkä loukkauksille – –. Kun mies kokee kärsineensä vääryyttä hän ei voi vedota auktoriteetteihin saadakseen oikeutta, vaan hänen pitää haastaa loukkaaja kaksintaisteluun.”⁴ (Evans-Pritchard 1940, 151.)

Marcus (1995) lanseerasi käsitteen monipaikkainen etnografia haastaakseen käsityksen etnografiasta leimallisesti yhteen paikkaan keskittyvänä holistisena kulttuurin kuvauksena. Hän määritteli monipaikkaisen etnografian tutkimustavaksi, joka analysoi paikallisia tutkimuskohteita yhteydessä globaaliin järjestelmään seuraten tutkimuskohteiden liikettä ja yhteyksiä. Monipaikkaisella etnografialla saatetaan myös tarkoittaa pelkästään monessa paikassa tehtävää kenttätöitä ilman yhteyttä laajempaan metodologiseen keskusteluun. Toki etnografinen tutkimus on usein ollut monipaikkaista jo ennen Marcusin keskustelun avausta. Kuten Candea (2009) huomauttaa, jo Malinowskin (1922) urauurtava tutkimus Tyynenmeren Trobriandien saarten Kula-vaihdosta (vaihtojärjestelmä, jossa henkilöltä toiselle siirretään seremoniaalisia arvoesineitä) rakentui monipaikkaisuuden ja liikkumisen kuvaukselle.

Refleksiivisen käänteen myötä etnografisen tutkimuksen pohjalta tuotetut tutkimukselliset tekstit alettiin nähdä sosiaalisesti tuotettuina teksteinä, jotka heijastavat tutkijan sosiaalista asemaa ja tausta-oletuksia. Se, että tutkijan kulttuuriset kokemukset ja sosiaalinen asema muokkaavat hänen näkemyksiään, ei vie pohjaa tutkimukselta, vaan vuorovaikutuksen ja oman näkökulman reflektointi on avain

3 Käännös ST.

4 Käännös ST.

kulttuuristen prosessien ymmärtämiselle. Samalla yhteisöjen kokonaisvaltaisen kuvauksen ja etnografisen preesensin, jossa asiat esitetään tapahtuviksi ikään kuin nykyhetkessä vaikka kuvataankin jo tapahtunutta, kyseenalaistaminen auttoi haastamaan käsitystä siitä, että elämme erillisissä kulttuureissa. Nykyantropologisissa teksteissä antropologit sijoittavat havaintonsa aikajaksumoon sekä kuvaavat taustan ja kontekstin monivaihteisesti. Näin tutkimukset auttavat ymmärtämään kulttuurin muutosta, toimijuutta ja ylijäisiä yhteyksiä. Reflektiivisyys ilmenee myös teorian merkityksessä etnografiselle tutkimukselle. Teorioiden eli käsitteiden ja niiden välisten suhteiden tarkastelua voi nimittäin pitää yhtenä refleksiivisyyden muotona. Etnografista kuvausta ei voi erottaa teoriasta, koska jokainen kuvaus kätkee sisäänsä teorian – edellyttäähän kuvaus aina valintoja, kuten näkökulman ja käsitteiden valintaa. Niinpä etnografista menetelmää on käytetty antropologian oppihistoriassa hyvin erilaisten antropologisten paradigmojen pohjalta ja tuottamaan erityyppisiä aineistoja. Toisaalta etnografiset aineistot ovat auttaneet haastamaan aikaisempia näkökulmia ja kehittämään uusia teoreettisia avauksia.

Nykyantropologiassa teorioiden rakentamista ei jätetä piiloon riivien väliin, vaan käsitteelliset valinnat tehdään tiedostetusti ja pohtien. Tutkimukset ammentavat aiemmista teorioista pyrkiessä samalla kehittämään uusia teorioita ja käsitteitä. Nykyetnografiset tutkimukset perustuvat teoreettisille kysymyksille ja refleksiiviselle tutkimusotteelle, ja laaja osa aineistoa esitetään vivahteikkaina kuvauksina. Nykyantropologit eivät pyri testaamaan tarkkoja hypoteeseja, mutta he ymmärtävät täydellisen avoimuuden ongelmat: tutkimus edellyttää aina jonkinlaista kehystä. Parhaimmillaan nykyetnografia tuo esille rajoituksensa, ottaa huomioon sosiaalisen elämän kompleksisuuden ja koherentin kuvan luomiseen liittyvän yksinkertaistamisen vaaran.

Etnografisen tutkimuksen teoreettisen ulottuvuuden painottaminen on tuonut uuden näkökulman kysymykseen siitä, pitäisikö antropologien tehdä tutkimusta omassa vai vierassa yhteisössä. Antropologinen kenttätyö oli pitkään suuntautunut Euroopan ulkopuolisiin kulttuureihin. Vieraan kulttuurin tutkimuksen etuna on se, että tutkija ei ole sokeutunut arkipäivän itsestäänselvyyksille, kuten omassa lähipiirissä helposti käy. Tosin kulttuurin vieraus on suhteellista, ja jokaisen omasta yhteiskunnasta löytyy itselle vieraita kulttuurisia

konteksteja ja kenttiä. Antropologit tekevätkin tutkimusta omista yhteiskunnissaan yhä enenevässä määrin. Lähialueiden tutkimusta ei kuitenkaan tehdä erillään kaukaisempia kulttuureja koskevasta tutkimuksista. Tietyllä alueella tehty etnografinen tutkimus voi tuottaa teoreettisia näkökulmia, joita voidaan luovasti soveltaa toisten yhteisöjen tutkimukseen. Esimerkiksi Sirpa Tenhunen on tehnyt pitkään kenttätöitä intialaisessa kylässä Länsi-Bengalin osavaltiossa. Hänen tutkimuksensa eivät kerro vain tästä yhdestä kylästä tai bengaliskulttuurista, vaan hänen etnografisiin aineistoihin perustuvat analyysit kylän sosiaalisesta elämästä ja yllirajaisista yhteyksistä ovat pohjana teoreettisille näkökulmille, jotka voivat avata näkökulmia markkinatalouteen, politiikkaan ja uusien viestintäteknologioiden käyttöön muuallakin. (Tenhunen 2008; 2011; 2018.)

Antropologi Bruce Knauffin (2006) analyysi antropologisten johtavien tieteellisten lehtien artikkeleista antaa osviittaa siitä, mihin nykyaikantropologinen ja -etnografinen innovatiivisuus perustuu. Knauffin tarkastelemissa artikkeleissa tutkijat eivät niinkään ottaneet kantaa suurten paradigmojen eli suurempien tieteellisten suuntauksien puolesta tai niitä vastaan, vaan antropologit perustivat tutkimuksensa luoville käsitteen määrittelyille ja käsitteiden innovatiiviselle nivomiselle uusien aihealueiden tarkasteluun. Hyvä esimerkki käsitteiden siirtymisestä uusiin konteksteihin ovat antropologiset nykykeskustelut sukulaisuudesta. Henkilökategorioiden tutkimus, joka tarkastelee, miten yksilö ja toimija ymmärretään erilaisissa historiallisissa ja sosiaalisissa konteksteissa, muotoutui eri tutkijoiden pyrkimyksistä ymmärtää suhteiden symbolista rakentumista Afrikassa (esim. Fortes 1961) ja Aasiassa (esim. Östör ja muut 1982; Strathern 1988; Carsten 1995). Keskustelun tuottamat näkökulmat ovat auttaneet näkemään, miten perhesuhteiden hahmotus on symbolista myös Euroopassa ja Yhdysvalloissa lainsäädäntöön ja arkiajateluun juurtuneista individualismin ihanteista huolimatta (Carsten 2004). Antropologit tuottavat samanaikaisesti rikasta etnografista aineistoa ja uusiin näkökulmiin johtavia teoreettisia kysymyksenasetteluja. Teoreettisesti orientoitunut etnografinen tutkimus uudistaa antropologiaa tieteenalana. Samalla teoreettiset käsitteet mahdollistavat vuoropuhelun eri yleisöjen kanssa, kun ne määritellään ja perustellaan selkeästi ja ymmärrettävästi (Knauff 2006).

Antropologia tuottaa monimuotoisuuden ymmärrystä, koska sen ytimessä on pyrkimys etnografisen menetelmän avulla kuvata vivah-teikkaasti ja vertailla analyttisesti erilaisia kulttuurisia konteksteja. Antropologit viettävät runsaasti aikaa tutkimuskohteissaan. He ovat vuorovaikutuksessa tutkimiensa ihmisten kanssa. Tutkimuksen suun-taaminen tutkijan oman kulttuurin ulkopuolelle, lähelle tai kauas, synnyttää vertailevan asetelman, joka avaa vaihtoehtoisia maailmoja käsitteineen ja merkityksineen. Tällainen vertaileva näkökulma pal-jastaa tutkijalle ja hänen lukijoilleen myös oman kulttuurin näkymät-tömiä itsestäänselvyksiä.

Kenttäpäiväkirja etnografian työssä

Osallistuvaan havainnointiin perustuva etnografinen tutkimus ker-ryttää valtavan määrän tutkimusaineistoa. Kenttätyön aikana etno-grafi ei vielä tiedä tarkkaan, mitkä asiat osoittautuvat olennaisimmik-si hänen tutkimustyönsä kannalta. Sen vuoksi on suositeltavaa kirjata ylös mahdollisimman paljon havaintoja. Havaintojen kirjaamiseen etnografit käyttävät kenttäpäiväkirjaa, joka voi sisältää paitsi kirjalli-sia kuvauksia nähdystä ja koetusta, myös piirustuksia, kartoja ja si-taatteja ihmisten sanomisista. Aivan kaikkea ei voi eikä tarvitse kir-jata ylös – tutkimuskysymykset ja teoreettinen viitekehys toimivat rajaavina tekijöinä.

Kenttäpäiväkirjan muotoon kannattaa kiinnittää huomiota. Voi ol-la houkuttelevaa käyttää havaintojen kirjaamiseen kannettavaa tietokonetta, tablettia tai älypuhelinia. Joissakin kenttätyökohteissa nämä välineet saattavat kuitenkin herättää epätoivottua huomiota, aiheut-taa ylimääräistä stressiä ja rajoittaa kenttätyötä. Perinteinen paperi-muotoinen kenttäpäiväkirja on tällöin käytännöllinen ja turvallinen valinta. Toisissa tilanteissa sähköinen kenttäpäiväkirja voi olla toimi-vampi valinta – on pidettävä mielessä, että etnografi haluaa sulautua ympäristöönsä. Kenttäpäiväkirjan muoto on näin ollen valittava ti-lanteen mukaan.

Kenttäpäiväkirja toimii tutkimusaineistona haastattelujen tapaan. Päiväkirjamerkintöjen pohjalta etnografi tekee tulkintoja koodaten ja kategorisoiden aineistoaan. Kenttäpäiväkirja itsessään ei vielä ole

analyttinen tulkinta vaan pikemminkin kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. On tosin perusteltua kysyä, missä määrin kuvaus ja tulkinta ovat toisistaan erillisiä prosesseja: havaintomme maailmasta ovat erilaisen sosiaalisten positioidemme jäsentämiä ja rajoittamia. Havainnoissamme teemme jo tulkintoja. Sen vuoksi etnografin on suhtauduttava kriittisesti omaan aineistoonsa ja pohdittava esimerkiksi sitä, kuinka hänen oma sukupuoliensa ja luokka- asemansa ovat vaikuttaneet tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen. Kahden etnografin kenttäpäiväkirjat poikkeavat väistämättä toisistaan, vaikka he tutkisivat samaa ilmiötä samoin tutkimuskysymyksin. Itsereflektio onkin tärkeä osa etnografin työtä.

Esimerkki kenttäpäiväkirjasta

Jelena Salmi tutki väitöskirjatyössään *Differentiated citizenship, displacement, and materiality in state-citizen relations in Ahmedabad* (2019) kehityksen nimissä pakkosiirrettyjen ja uudelleen-asutettujen slummiasukkaiden käsityksiä valtiosta ja kansalaisuudesta intialaisen Ahmedabadin kaupungin laidalla. Ahmedabad, Gujaratin osavaltion väkirikkein kaupunki, tunnetaan Intiassa kehityksen mallikaupunkina ja pääministeri Narendra Modin kannatusalueena. Ennen valintaansa Intian pääministeriksi vuonna 2014 Modi toimi Gujaratin osavaltion pääministerinä. Hänen agendaansa kuului Ahmedabadin kehittäminen slummeista vapaaksi maailmanluokan kaupungiksi. Näin ollen tuhannet slummiasukkaat siirrettiin kaupungin laitamille rakennettuihin betonikerrostaloihin puhtauden ja kehityksen nimissä.

Salmen kymmenen kuukauden mittainen kenttätyö keskittyi Sadbhavna Nagar -nimiselle kaupungin rakennuttamalle uudelleen-asutusalueelle. Kenttätyössään hän kantoi aina mukanaan pientä päiväkirjaa havaintojen kirjaamista varten. Päivän lopuksi hän koosti havainnot yhteen Word-tiedostoon. Seuraava esimerkki on kooste Salmen yhden kenttätyöpäivän havainnoista. Tutkimusassistentti Nareshia lukuun ottamatta esimerkissä käytetyt nimet ovat pseudo-nyymejä.

Kenttäpäiväkirja 2/2015: 12.6.2015 Pudonnut ikkunalasi ja Achalin haastattelu

Viime yönä Nareshin blockissa yläkerran asunnosta irtosi ilmeisesti kovan tuulen vuoksi pala ikkunalasia, joka tippui alhaalla nukkuneen miehen päälle. Hänen olkapäähänsä tuli suuri, sairaalahoitoa vaatinut haava. Tapaus sattui kello 2 yöllä ja mies vietiin LG Hospitaliin. Nyt hän oli palannut kotiin ja näytti minulle tikattua haavaansa. Hänen äitinsä kääri sideharsoa haavan ympärille. Äiti päivitteli myös, että mitä jos ikkunalasi olisikin osunut hänen lapsenlapsensa, joka myös nukkui alhaalla charpailla [narusängyllä]. Hän olisi ehkä kuollut. Paikalle tuli nuori nainen (n. 20 v.), joka sanoi virnistäen, että ”Modi tiputti ikkunalasin alas”. Lasi nimittäin tippahti siksi, että hallitus ei ole rakentanut kerrostaloja huolellisesti kunnollisista rakennusmateriaaleista, sanoi nainen. Paikalle kerääntyneen porukan mukaan ikkunalasit ovat rikkoutuneet lähes kaikista asunnoista, sillä ne eivät kestä tuulta ja sadetta kovinkaan hyvin. Tässä tapauksessa yläkerran asunnon omistaja kuitenkin maksoi vapaaehtoisesti alhaalla nukkuneelle miehelle korvauksia 500 rupian verran sopiakseen asian.

Istuin hetken keskustelemassa vaghri-perheen kanssa onnettomuudesta ja muistakin asioista. Yritin nauhoittaa erään naisen haastattelua, mutta meteli ja ympäristön tapahtumat häiritsivät haastattelun etenemistä. Sain kuitenkin selville, että nainen asui aiemmin Amrewadissa, jossa AMC [Ahmedabad Municipal Corporation eli Ahmedabadin kaupunki] rakensi viemäriä 1,5 vuotta sitten ja jyräsi heidän talonsa. Nyt hän asuu Vatvassa vuokralla odottaen uuden asunnon valmistumista. Amrewadiin rakennetaan samanlaisia nelikerroksisia taloja kuin Vatvassakin. Hän muutti Vatvaan, koska hänen äitinsäkin asuu siellä (kuuntele haastattelu).

Alueen takaosassa oli jälleen käynnissä tappelu, Nareshin mukaan muslimien välillä. Achal sanoi, että kenties huumeet tai alkoholi ovat osallisina asiaan. Kysyin Achalilta, missä hän asuu. Hän viittoili temppelien suuntaan ja pyysi käymään kotiinsa. Niinpä lähdimme matkaan saman tien (minä, Naresh, Achal).

Vihannesmyyjiä oli runsaasti paikalla SN:n [Sadbhavna Nagarin] sisäisillä kaduilla klo 10.30 (lounasaika lähestymässä). Achalin kerrostalossa oli tulva, sillä katon vesitankki tulvi yli äyräidensä. Portaat ja käytävä laittehtivat vedestä.

Achal asui kolmannessa kerroksessa. Hänen vaimonsa oli lukinnut oven ja Achal rynkytti ovea sanoen, että ”Madame on täällä”. Minut istutettiin olohuoneeseen metalliselle penkille ja Achal kävi hakemassa kaupasta pullollisen 7Upia. Achal kertoi asuneensa aiemmin Victoria Gardenissa

Ellisbridgen lähellä. Suurin osa hänen talonsa muista asukkaista on myös samasta paikasta, pieni osa Kankarialta. Kaikki talon asukkaat ovat hinduja (kysyin asiaa itse). Achalin asunnon seinät oli maalattu hienosti kaksivärisiksi maaliroiskein (ks. kuva) ja seinällä oli Ganesha-taulu. Olohuoneen oven viereistä seinää vasten oli suuri lasiovinen kaappi, jonka päällä oli iso TV. Achal laitto television päälle ja valitsi kanavaksi Music Televisionin. TV:stä tuli kamalaa räppiä, kappale nimeltä ”International villagers”. Achalin vaimo tervehti lyhyesti, mutta ei tullut juttelemaan. Hän jynssäsi asunnon lattiaa ja vessaa. Pariskunnan välit eivät vaikuttaneet järin lämpimiltä. Kiusallista, kun satun tietämään Achalin avioliiton ulkopuolisesta suhteesta. Achalin palattua pyysin häneltä haastattelua ja hän suostui (kuuntele haastattelu).

Ote kenttäpäiväkirjasta osoittaa, kuinka uudelleenasetetut slummi-asukkaat kokivat valtion roolin asuinalueensa rakennetun ympäristön kautta. Uudelleenasetusalueen infrastruktuurin ongelmat olivat keskeinen huolenaihe asukkaiden jokapäiväisessä elämässä, sillä ne vaikuttivat heidän elinkeinoihinsa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja terveyteensä hyvin konkreettisella tavalla. Usein he syyttivät asuinalueen ongelmista pääministeri Narendra Modia (”Modi tiputti ikkunallasin alas”), joka oli heidän mielikuvissaan valtion henkilöitymä. Esimerkin kaltaisten havaintojen kasautuminen johti siihen, että Salmi keskittyi valtion ja uudelleenasetettujen ihmisten välisiin suhteisiin rakennetun ympäristön näkökulmasta. Toisin sanoen havainnot ohjasivat kenttätöiden painotuksia ja teoreettisen näkökulman valintaa: ne ohjasivat tutkijan keskittymään infrastruktuurin antropologiaan ja materiaalisuuden teoretisointiin.

Kenttäpäiväkirjan teksti havainnollistaa, kuinka haastattelut järjestyivät käytännössä. Haastatteluista sovittiin yleensä spontaanisti tilanteen tarjoutuessa. Keskeistä kenttätöissä onkin mahdollisuuksiin tarttuminen ennalta laaditun suunnitelman orjallisen noudattamisen sijaan. Salmen kenttätöissä tämä oli tärkeää myös siksi, että ihmisillä ei useinkaan ollut aikaa haastatteluille juuri silloin, kun tutkija itse olisi halunnut. Tähän vaikuttivat erityisesti ihmisten työn epäsäännöllinen luonne ja kulttuurierot: Intiassa sovittuja aikatauluja ei noudateta kellontarkasti.

Havainnoinnin fokus oli paitsi ihmisten puheissa, myös materiaalisessa ympäristössä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Esimerkiksi

Achalin haastattelun aikana Salmi havainnoi myös kodin sisustusta ja aviopuolisoiden välistä suhdetta sekä Achalin suhtautumista häneen itseensä. Kenttäpäiväkirja osoittaa, kuinka tutkijaa puhuteltiin ”madame”-termillä ja kuinka ulkomaalaisen vierailijan oletettiin juovan 7Upia ja kuuntelevan amerikkalaista musiikkikanavaa. Intialaiselle vieraalle olisi todennäköisesti tarjottu teetä. Toisaalta kenttäpäiväkirja vihjaa myös tutkimustyön eettisistä ongelmista. Kenttätyön aikana Salmi keskusteli satojen ihmisten kanssa. Monet kertoivat hänelle juoruja toisista asukkaista ja vannottivat kertomasta niitä eteenpäin. Lopulta salassa pidettävää tietoa oli kerääntynyt niin paljon, että hän koki sen ahdistavaksi: ”Mitä jos tulee vahingossa paljastaneeksi arkaluontoisia asioita?” Tutkijan etiikka velvoitti pitämään kerrotut asiat yksityisenä tietona, vaikka se olisi ollut vastoin omia moraalikäsitteitä.

Otteessa esiintyvä Naresh toimi Salmen tutkimusassistenttina muutaman kuukauden ajan. Teksti havainnollistaa hänen rooliaan tärkeimpien tapahtumien välittäjänä: Naresh viittasikin itseensä vitsekkäästi ”BBC tower” -nimellä. Hän ohjasi Salmea paikkoihin, joista haastateltavia löytyi, ja vaikutti näin tutkimuskentän muotoutumiseen. Toisaalta Nareshin tulkintaan tapahtumien kulusta (esim. tapelu tapahtui muslimien välillä) oli suhtauduttava varauksella. Usein Naresh ei tiennyt, mitä oli oikeasti tapahtunut, vaan esitti omat tulkintansa aiempien kokemustensa ja ennakkoluulojensa pohjalta. Näin ollen analyysin kohteena ei ollut pelkästään se, mitä Naresh sanoi, vaan myös se, miksi hän esitti todellisuuden tietyllä tavalla.

Käytännöllisenä seikkana kenttämuistiinpanoista mainittakoon vielä viittaukset haastattelunauhoihin ja valokuviin muistiinpanojen seassa. Ne auttavat tutkijaa eri aineistojen yhdistämisessä ja helpottavat analyysi- ja kirjoitusprosessia. Kenttäpäiväkirjaotteen alun kuvaus pudonneen ikkunalasin tapauksesta päättyi lopulta osaksi Salmen väitöskirjaa jalostetussa muodossa (Salmi 2019, 121):

The summer of 2015 was sweltering, the temperatures reaching 48° Celsius. A few people in Sadbhavna Nagar could afford to buy an air cooler, but most only had a fan in their apartment. During the summer months, many people slept on the roof or downstairs on a rope-strung bed (chārpāi) or a pushcart (lāri) because the concrete apartments had become unbearably hot. Sleeping outside on one’s pushcart also prevented

neljään kuukauteen ei kukaan
lemmi ole järkevästi käitä,
Väinän kehottaa neitä isän-
maam 11 ja 33 välissä
jalkapallotilalle alvalle
Chorpoelle. 18 tuntea ja
muutoksemme sakkorivaa.
33 alakerroksen väinen
pesee parokkeensa hies-
sä pölystä. 9 ja 11 välissä
on lausia leikkimässä.

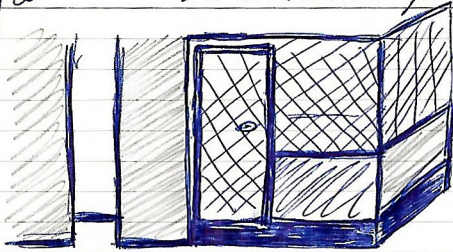
Pikkupajat kertovat kysytkesnä,
ettei 34:ssä ole paskaan
asunuita kefirin. Se on työriä
tyhjiä.

Huvagon 77 seinässä alvan
mainoksen, ps. kuva.

Kuva 1. Ote Jelena Salmen kenttäpäiväkirjasta. Salmi kirjoitti kymmenen kuukauden kenttätönsä aikana päivittäin. Hän teki yksittäisiä muistiinpanoja pieneen kirjaan kenttätönsä lomassa ja taltioi päivän muistiinpanot sähköiseen muotoon kotiin palattuana. Samalla hän lisäsi viitteitä päivän aikana otettuihin valokuviin, videopätkiin ja haastattelunauhoihin.

28/11/2015

58 alakerran parveke

ovi
ja
lautas
nsfikke

29/11/2015 KIRA HAIOSSA

Menimme paikalle blo 2a, kuten
sörfi. 59 koaksi oli pyölyllä
katos, jonka alla ihmiset istuivat
syödessä paraciruyania rihmo
skuurilla pyöreillä lautasilla.
Me istuimme alas parveke
seijofaassa. Alkulla oli ehkä
100 ihmistä. Jaafarlla oli
singarin lisäksi makeaa vettä,
jota me söimme. Ihmiset
jöpsivät ja raperoivat valpuria
shinä maaria että meidät
ohjettiin ylös kertaan, jossa
mbroan istui. Viikkiminen
oli ononjoffa Shah Alamin mas-
keijassa blo 16. Pojan sukulaan
shinisat onpohomia ja
ahtaisivat kytön mukansa
Shah Alamin. Juuri asa

it from being stolen. The versatile pushcart functioned as a shop in the daytime and as a bed at night.

Dozing outside in the street had its risks. In June, a young man sleeping on a *chärpäi* in front of his apartment was hit by a falling windowpane. He got a deep cut in his shoulder and had to be taken to the LG Hospital. Returning home in the morning, he told me about the accident while his mother was wrapping gauze around the cut. Their neighbor, a woman in her 20s, passed by. Grinning, she remarked how "Modi threw the windowpane down." People who had gathered around us started talking about how the windowpanes of nearly all the apartments were broken – the government had used inferior building materials. In their view, construction deficiencies and the lack of proper maintenance had caused the unfortunate accident.

Lopuksi

Antropologiassa etnografia on perinteisesti tarkoittanut pitkäaikaista kenttätöitä tutkittavassa kulttuurissa, yleensä kaukana tutkijan kotimaasta. Nykyään tutkimuskenttänä voi toimia melkein mikä tahansa yhteisö tai sosiaalinen kenttä: kaupunginosa, työpaikka, virtuaalinen pelaaajayhteisö tai vaikkapa koululuokka. Toivottavaa on, että tutkija on mukana tutkittaviensa arjessa ja perehtyy siihen omakohtaisesti – tätä kutsutaan osallistuvaksi havainnoinniksi. Antropologiseen kenttätööhön kuuluu oleellisesti haastattelu ja osallistuva havainnointi, jotka saattavat toisinaan tuottaa keskenään ristiriitaista ja siten myös hedelmällistä tietoa.

Tutkija on aina jossain määrin vajavainen instrumentti, ja yksikään kenttätöäaineisto ei ole kaiken kattava. Se, mitä aineistoksi lopulta päätyy, riippuu jossain määrin sattumasta ja tutkijan omista, tiedostetuista tai tiedostamattomista, mieltymyksistä. Myös tutkijan valitsema teoreettinen viitekehys ohjaa aineiston muotoutumista. Refleksiivisyys eli tutkimusprosessiin vaikuttaneiden tekijöiden ja valintojen sekä tutkijan omien asenteiden ja sosiaalisten positioiden avoin tarkastelu on tärkeä osa antropologista kenttätöitä ja koko tutkimusprosessia. Se antaa tutkimuksen lukijoille paremman mahdollisuuden arvioida tutkimustulosten mielekkyyttä.

Etnografinen kenttätö kerryttää yleensä suuren määrän aineistoa. Kenttätöön aikana tehtyjen havaintojen huolellinen kirjaaminen

kenttäpäiväkirjaan on tärkeä osa etnografian työtä. Kirjallisten muistiinpanojen lisäksi etnografi voi hyödyntää työssään esimerkiksi videokuvaa, valokuvia, äänitallenteita ja piirustuksia. Monipuolinen, hyvin järjestetty aineisto luo pohjan analyysille ja teorianmuodostukselle – näin ollen kenttämuistiinpanojen tallentamiseen ja järjestämiseen on varattava riittävästi aikaa.

Tietolaatikko: Vinkkejä kentälle

Ennen kentälle menoa:

- Perehdy paikalliseen kulttuuriin ja tutkimusaiheeseen aiemman tutkimuksen ja muiden aineistojen avulla. Varaudu silti siihen, että kentän todellisuus on erilainen kuin oletit.
- Aiempi tutkimus on hyvä pohja, mutta älä pelkää tehdä kenttätyöstä omanlaistasi. Tutki, mitä haluat, ja analysoi itse.
- Opettele paikallinen kieli ja/tai erikoissanasto. Jos se ei ole mahdollista, hanki pätevä tulkki, jolla on myös hyvät sosiaaliset taidot ja paikallisia verkostoja. Auta tulkkia ymmärtämään tavoitteesi ja kulttuurinen taustasi.
- Tulkki voi olla myös avaininformantti eli sellainen paikallinen kontaktihenkilö, johon voi tukeutua hankalissakin kulttuurisissa kysymyksissä ja käytännön haasteissa.
- Hanki hyvä kartta kenttätyöalueestasi, ja opettele liikkumaan alueella sujuvasti.
- Varaudu kertomaan, mitä ”hyötyä” tutkimuksestasi on tutkittaville (esim. tutkimuksen avulla ihmiset saavat tietoa heidän kulttuuristaan).
- Hanki tarvittaessa tutkimuslupa, perehdy instituutiosi tutkimuseettiseen ohjeistukseen ja EU:n tietosuojadirektiiviin sekä selvitä paikallisilta viranomaisilta tutkimustyösi reunaehdot.
- Jos tutkimuskenttäsi on kaukana kotimaasta, tee matkustusilmoitus (<https://matkustusilmoitus.fi/>).
- Seuraa yliopistosi tutkimuseettistä ohjeistusta. Jos matkasi suuntautuu haastavalle alueelle, ota selvää ulkoministeriön matkustustiedotteista, terveysriskeistä ja huolehdi rokotuksista.
- Opiskelijan ei kannata haukata liian suurta palaa, vaan konsultoida ohjaajaansa vaikeiden ja sensitiivisten kenttätöiden suhteen. Monesti aihetta voi säätää kevyemmäksi.
- Varaa kenttätyöhön riittävästi aikaa.

Kentällä:

- Ole diplomaattinen ja noudata paikallisia normeja, mutta älä pelkää virheitä. Ihmiset ovat useimmiten ymmärtäväisiä eivätkä oleta sinulta samanlaista käyttäytymistä kuin itseltään. Useimmat ihmiset ovat tietoisia kulttuurieroista ja ymmärtävät niitä.
- Syö ja juo mitä sinulle tarjotaan. Se murtaa muureja. Jos joudut kieltäytymään tarjoiluista, niin kerro sopiva syy (allergia, ei kuulu ruokavaliioon tms.) ja kerro arvostavasi tarjoamista.
- Varaudu siihen, että sinua pidetään merkkihenkilönä, arvokkaana vieraana ja/tai ärsyttävänä utelijana. Kysymyksiisi saamasi vastaukset heijastavat tätä asennetta.
- Kysy silti tyhmiäkin kysymyksiä. Älä arastele tarkentavien kysymysten esittämistä tai samojen asioiden kysymistä uudelleen.
- Tutkimuksesi tarkoitus voi jäädä tutkittaville epäselväksi tai se ei edes kiinnosta heitä. Tarpeen mukaan voit esittää tutkimusaiheesi laajasti (esim. ”Haluan kirjoittaa kirjan siitä, millaista elämä on tämän maan maaseudulla.”).
- Ihmiset saattavat olettaa, että he eivät ole tarpeeksi hyviä yhteisönsä edustajia haastateltaviksi. He saattavat ehdottaa itsensä sijaan kulttuurinsa asiantuntijoita haastateltaviksi (opettajia, virkahenkilöitä jne.). Kerro, että olet kiinnostunut kaikenlaisista näkökulmista.

Lisälukemista

- Astuti, Rita, Parry, Jonathan and Charles Stafford (toim.) 2007. *Questions of anthropology*. Oxford, New York: Berg.
- Engelke, M. 2018. *How to think like an anthropologist*. Princeton: Princeton University Press.
- Fassin, D. 2013. Why ethnography matters: On anthropology and its publics. *Cultural Anthropology* 28:4, 621-46.
- Metcalfe, Peter. 2018/2005. *Antropologia: johdatus perusteisiin*. Suomentaneet Matti Eräsaari, Timo Kallinen ja Katja Uusihakala. Helsinki: Gaudeamus.
- Robben, A. C. & Sluka, J. A. (toim.). 2012. *Ethnographic fieldwork: An anthropological reader*. Chichester: John Wiley & Sons.

Lähteet

- Anderson, Nels. 1923. *The hobo*. Chicago: University of Chicago Press.
- Candea, Matei. 2009. Multi-sited ethnography. Julkaisussa: Barnard, Alan

- & Spencer, Jeremy (toim.) *Routledge encyclopedia of social and cultural anthropology*. Lontoo: Routledge, 485–486.
- Carsten, Janet. 1995. The substance of kinship and the heat of the hearth: feeding, personhood and relatedness among Malays of Pulau Langkawi. *American Ethnologist* 22:2, 223–241.
- Carsten, Janet. 2004. *After kinship*. New York: Cambridge University Press.
- Chakraborty, Parikshit. 2018. Franz Boas: a short biographical sketch. *Scholars Journal of Arts, Humanities and Social Sciences* 6:4, 823–827.
- Clifford, James & Fisher, Marcus. 1986. *Writing culture: the poetics and politics of ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Coy, Peter. 1971. A watershed in Mexican rural history: some thoughts on the reconciliation of conflicting interpretations. *Journal of Latin American Studies* 3:1, 39–57.
- Critchfield, Richard. 1978. Look to suffering, look to joy. Robert Redfield and Oscar Lewis Restudied. Part I: Tepoztlán 1926–1956: Hidden answers. *AUFS Reports* 7: 1–11.
- Evans-Pritchard, Edward E. 1940. *The Nuer. A description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic people*. Oxford: Oxford University Press.
- Firth, Raymond. 1951. Contemporary British social anthropology. *American Anthropologist* 53, 474–489.
- Flick, Uwe. 2007. *Qualitative research kit: managing quality in qualitative research*. Lontoo: Sage.
- Fortes, Meyer. 1961. Pietas in ancestor worship. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 91, 166–191.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul. 2007. *Ethnography: principles in practice*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Hegeman, Susan. 1998. Franz Boas and professional anthropology: on mapping the borders of the “modern”. *Victorian Studies* 41:3, 455–483.
- Knaft, Bruce. 2006. Anthropology in the middle. *Anthropological Theory* 6:4, 407–430.
- Lewis, Oscar. 1951. *Life in a Mexican village: Tepoztlán restudied*. Champaign, Illinois: University of Illinois Press.
- Malinowski, Bronislaw. 1922. *Argonauts of the Western Pacific*. Lontoo: Routledge and Kegan Paul.
- Marcus, George. 1995. Ethnography in/of the world system: the emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology* 24, 95–117.
- Metcalf, Peter. 2018/2005. *Antropologia: johdatus perusteisiin*. Suomentaneet Matti Eräsaari, Timo Kallinen ja Katja Uusihakala. Helsinki: Gaudeamus.
- Moberg, Mark. 2013. *Engaging anthropological theory*. New York: Routledge.
- O’Reilly, Karen. 2009. Malinowski. *Julkaisussa: O’Reilly, Karen (toim.) Key concepts in ethnography*. Lontoo: Sage, 138–144.
- Redfield, Robert. 1930. *Tepoztlán, a Mexican village: a study in folk life*. Chicago: University of Chicago Press.

- Roberts, Fredric M. 1989. The Finnish coffee ceremony and notions of self. *Arctic Anthropology* 26:1, 20–33.
- Salmi, Jelena. 2019. *Differentiated citizenship, displacement, and materiality in state-citizen relations in Ahmedabad*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Shah, Alpa. 2017. Ethnography? Participant observation, a potentially revolutionary praxis. *Hau: Journal of Ethnographic Theory* 7:1, 45–59.
- Strathern, Marilyn. 1988. *The gender of the gift: problems with women and problems with society in Melanesia*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Tenhunen, Sirpa. 2008. Gift of money: rearticulating tradition and market economy. *Modern Asian Studies* 42:5, 1035–1055.
- Tenhunen, Sirpa. 2011. Culture, conflict and translocal communication: mobile technology and politics in rural West Bengal, India. *Ethnos* 76:3, 398–420.
- Tenhunen, Sirpa. 2018. *A village goes mobile: telephony, mediation and social change in rural India*. New York: Oxford University Press.
- Thrasher, Frederic. 1927. *The gang: a study of 1,313 gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tylor, Edward B. 1871. *Primitive culture: researcher into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom*. Lontoo: John Murray.
- Wirth, Louis. 1928. *The ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.
- Östör, Akos, Fruzzetti, Lina & Barnett, Steve. 1982. *Concepts of person: kinship, caste, and marriage in India*. Cambridge, MA: Harvard University Press.